

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

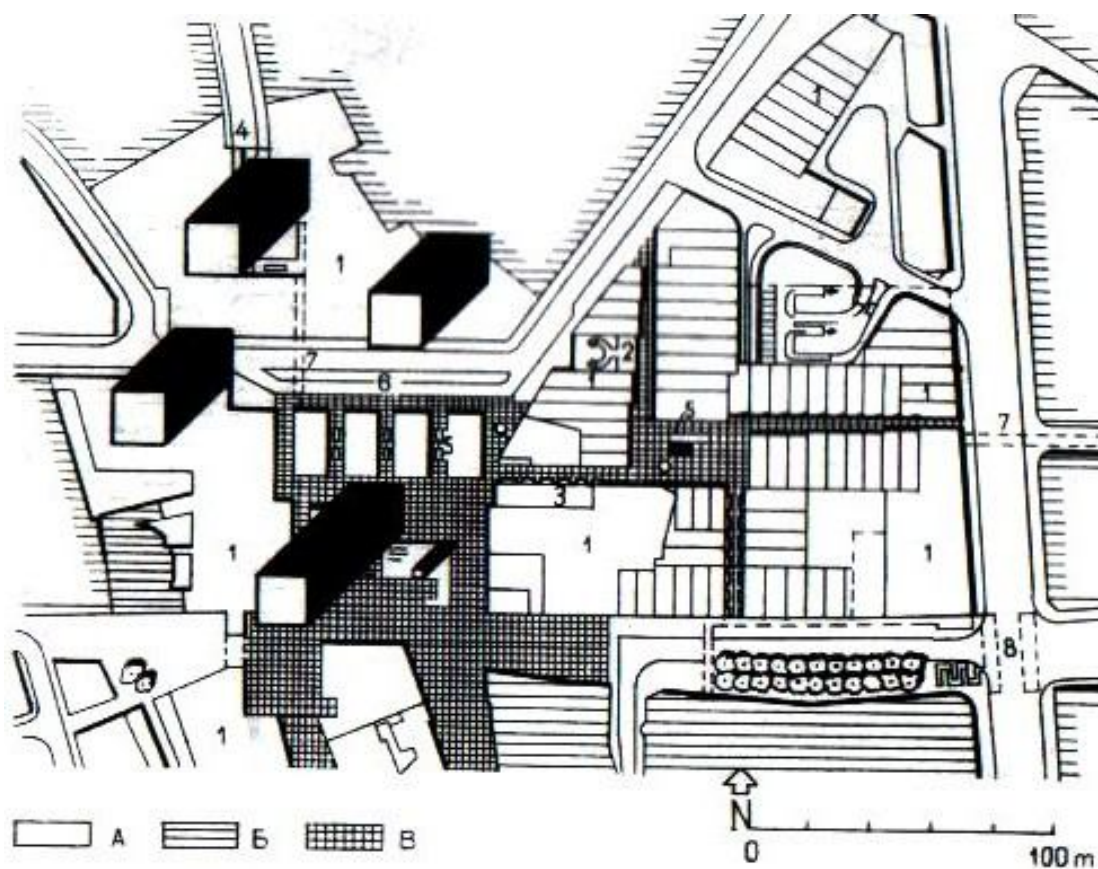
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

з дисципліни

«МІСТОБУДУВАННЯ. СПЕЦКУРС»

(для студентів 4 курсу денної форми навчання напряму підготовки
6.060102 – Архітектура)

Методичні вказівки для практичних завдань з дисципліни «Містобудування. Спецкурс» (для студентів 4 курсу денної форми навчання напряму підготовки 6.060102 – Архітектура)/ Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; уклад. І. В. Древаль. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 16 с.

Укладач д-р арх., доц. І. В. Древаль

Рецензент: д-р арх., доц. Г. О. Осиченко

Рекомендовано кафедрою містобудування, протокол № 1 від 29.08 2016 р.

ВСТУП

Містобудування – це галузь соціальної, економічної та архітектурно-будівельної діяльності суспільства спрямованої на створення повноцінного середовища життєдіяльності для праці, побуту та відпочинку, населення, а також забезпечення охорони навколишнього природного оточення та культурної спадщини. Нормативно-методичною базою для вирішення завдань містобудування є Державні будівельні норми України.

Мета курсу – засвоєння студентами основ містобудування в аспектах: просторово-планувальної, структурно-функціональної, і художньо-образної організації містобудівних об'єктів та її складових елементів. Предметом вивчення дисципліни є методи: формування забудови різного призначення та її функціонально-планувальної та просторової організації у різних містобудівних ситуаціях. Вони включають планування та організацію забудови різного рівня, що відображається на генеральних планах проєктованих об'єктів.

Дисципліна «Містобудування. Спецкурс» викладається в тісній взаємодії з практичним курсом «Архітектурне проєктування», а також теоретичними курсами «Типологія будівель і споруд», «Теоретичні та методичні основи проєктування».

В даних методичних вказівках викладені основні положення щодо організації та проведення практичних занять з курсу. Матеріали викладені з урахуванням міждисциплінарних зв'язків, а також нормативів розподілу часу для теоретичної та проєктної роботи студентів у відповідності з регламентом робочої програми навчальної дисципліни.

Мета виконання практичних завдань з дисципліни – поглиблення і застосування студентами знань, отриманих у лекційному курсі, засвоєння навичок розробки та графічного оформлення генеральних планів ділянок будівель, споруд, комплексів.

Заняття з дисципліни «Містобудування. Спецкурс» спрямовані на вивчення характеристик і специфіки містобудівних об'єктів різних ієрархічних рівнів, а саме: систем населених місць, безпосередньо міст та їх окремих функціонально-планувальних елементів (міських планувальних районів, районів і кварталів житлової забудови, міських центрів, містобудівних комплексів, ділянок промислових підприємств, ділянок окремих споруд, будівель, комплексів) шляхом ознайомлення з їх генеральними планами, схемами функціональної, планувальної, ландшафтної, композиційної організації територій містобудівних об'єктів, їх транспортного обслуговування тощо.

Важливе значення має виконання практичного завдання курсу для підготовки студента до розробки бакалаврського проєкту, а саме генерального плану проєктованого об'єкту.

1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Організація практичної роботи повинна створити умови для поетапного засвоєння студентами знань, вмінь, прийомів і методів розробки проектної документації щодо містобудівного формування ділянок будівель, споруд, комплексів. З погляду містобудівного формоутворення, будівлі, споруди, комплекси є елементами міської тканини і важливим фактором функціонування та розвитку сучасного міста.

Структура ділянок проектування сучасних будівель, споруд, комплексів характеризується тісним сполученням елементів саме забудови та відкритих просторів різних розмірів (згідно нормативних вимог), що уключають: мережу внутрішніх транспортних і пішохідних комунікацій, озелених ділянок.

Містобудівне формування ділянок будівель, споруд, комплексів повинно:

- здійснюватись за рахунок активного використання внутрішніх та зовнішніх ресурсів містобудівної ситуації;

- вирішувати завдання органічного «вписування» проектного нового об'єкту в структуру транспортної та пішохідної мережі, що склалися, а також існуючий архітектурний контекст, максимально використовувати територіальні, ландшафтні та композиційні ресурси проекрованої ділянки;

- реалізовуватись в межах містобудівних обмежень нормативних вимог.

Тема практичної роботи: виконання *схеми генерального плану* ділянки сучасної будівлі, споруди, комплексу на основі:

- аналізу опорного плану проекрованої території розташування будівель, споруд, комплексів;

- вирішення завдань розміщення будівель, споруд, комплексів в структурі проекрованої ділянки;

- обирання і використання ефективних методів функціональної, просторової, ландшафтної та композиційної організації проекрованої ділянки;

- використання професійних методів графічного оформлення генеральних планів ділянок будівель, споруд, комплексів.

Генеральний план об'єкту – це частина проекту його будівництва, що містить комплексне рішення питань розміщення об'єкту на території (ділянці), прокладення транспортних комунікацій, інженерних мереж, інженерної підготовки ділянки, благоустрою і озеленення, організації господарського обслуговування і інших заходів, пов'язаних з місцем розташування проектного об'єкту. На схемі генерального плану, що виконується в ході практичної роботи, завдання прокладання зовнішніх інженерних мереж проекрованої будівлі та елементів інженерної підготовки території (вертикальне планування) не відображаються.

Для виконання практичного завдання студент повинен застосувати знання, що отримані в лекційній частині курсу, а саме знати:

- законодавчу базу України щодо розробки генеральних планів ділянок будівель, споруд, комплексів;
- основні завдання що вирішуються на рівні генеральних планів ділянок будівель, споруд, комплексів;
- головні методи та прийоми щодо функціонально-планувальної, ландшафтної та композиційної організації проєктованих ділянок будівель, споруд, комплексів;

В ході виконання практичного завдання студентом набуває вміння:

- використовувати прогресивні методи будівництва та реконструкції будівель, споруд, комплексів;
- урахувати сучасні тенденції планувального розвитку елементів територій населених місць;
- провадити пошук аналогів, взірців і прототипів вирішення конкретної проєктної задачі та її реалізації;
- використовувати професійні методи графічного оформлення генеральних планів ділянок будівель, споруд, комплексів.
- синтезувати складові процесу проєктування генерального плану: творчий пошук, логічне вирішення функціонально-утілітарних завдань, виконання вимог ДБН, професійне графічне оформлення проєктного рішення.

В ході виконання роботи студент осмислює та оволодіє знаннями та навичками з розробки генерального плану ділянки будівель, споруд, комплексів на рівні проєктної стадії її «ескізний проєкт».

Роботу виконують згідно з індивідуальним завданням, на основі матеріалів, що визначають вихідні передумови моделювання майбутнього об'єкту, а саме опорного плану ділянки будівлі, споруди, або комплексу в масштабі 1:500.

Завдання роботи:

- здобуття навиків виконання аналізу містобудівної ситуації розміщення проєктованої ділянки будівлі, споруди, або комплексу;
- здобуття навиків структурно-функціонального та планувального моделювання проєктованих ділянок будівель, споруд, комплексів;
- освоєння прийомів ландшафтного упорядкування територій проєктованих об'єктів;
- здобуття навиків композиційного моделювання проєктованих ділянок будівель, споруд, комплексів.

2 ЗМІСТ ТА РОЗПОДІЛ ЧАСУ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

При організації та проведенні практичних занять з курсу «Містобудування. Спецкурс» ставиться завдання поетапного засвоєння студентами знань, вмінь, професійних навичок розробки проектної документації, а саме ситуаційних схем та схем генеральних планів будівель і споруд на стадії «ескізний проект». Для цього студент повинен перед кожним практичним заняттям виконати певний об'єм роботи за тематикою, вказаною в таблиці, що наведена нижче. В ході практичного заняття відбувається перевірка роботи та обговорення теми заняття. В ході опрацювання аналітичних схем здійснюється дослідження проекрованої ситуації і робляться висновки, важливі для прийняття проектного рішення. Особлива увага приділяється таким містобудівним умовам як: наявні транспортні та пішохідні комунікації, особливості існуючої забудови (архітектурно-містобудівний контекст), характеристики існуючих озелених просторів.

При виконанні схеми генерального плану слід показати на кресленні прилеглу територію не менш 50 м від лінії «межа проекрованої ділянки». Це дозволяє показати планувальні зв'язки ділянки проектованого об'єкту з прилеглою територією.

Зміст та розподілу часу для виконання практичних завдань

Таблиця 1

№	Види навчальних занять	Кількість годин	Тематика, зміст та методичні вказівки з проведення практичних занять
1	2	3	4
1	Практичне заняття 1 Опрацювання умов розміщення проектованого об'єкту в структурі району (кварталу) в М 1:1000. Окреслення меж проекрованої ділянки.	2	Аналіз містобудівної ситуації проектованого об'єкту, а саме функціонального складу району, його транспортних комунікацій, природних умов та композиційних особливостей території, що впливають на проектне рішення. Результати роботи оформлюються у вигляді: - текстового матеріалу розділу пояснювальної записки та «Ситуаційної схеми» М 1: 1000.

1	2	3	4
2	Самостійна робота 1 Аналіз особливостей розміщення проектного об'єкту в структурі кварталу. Уточнення меж проектного ділянки. Вивчення опорного плану Підготовка до виконання «Ситуаційної схеми» Заняття проводиться у формі обговорення містобудівних ситуацій та представлених матеріалів щодо проектного об'єкту.	6	На основі аналізу місця розміщення проектного об'єкту в кварталі окреслюються межі проектного ділянки. Звертається увага на розміщення ділянки відносно червоних ліній, ліній забудови, елементів планування прилеглої території, а також аналізуються опорний план і архітектурний контекст.
3	Практичне заняття 2 Підготовка до вирішення завдання структурно-функціональної організації проектного об'єкту з розміщенням проектного будівлі (споруди, комплексу) в межах ділянки. Заняття проводиться у формі обговорення представлених матеріалів опрацювання теми практичного заняття М 1:500.	2	На основі аналізу містобудівної ситуації виконується аналіз факторів, що впливають на функціональну організацію території; обговорюються варіанти функціональної організації проектного об'єкту з розміщенням проектного будівлі (споруди, комплексу), виділенням ділянок локалізації функцій: транспортного обслуговування, рекреаційної, транзитної тощо
4	Самостійна робота 2 Опрацювання завдання функціональної організації території проектного об'єкту з розміщенням проектного будівлі (споруди, комплексу) в межах ділянки. М 1:500.	6	На основі аналізу містобудівної ситуації приймається рішення про функціональну організацію території проектного об'єкту з розміщенням проектного будівлі (споруди, комплексу) в межах ділянки. Результати роботи оформлюються у вигляді: текстового матеріалу розділу пояснювальної записки з розрахунком площі паркувань; - графічного матеріалу, а саме «Схеми функціональної організації території проектного об'єкту» М 1:500;

1	2	3	4
5	Практичні заняття 3 Підготовка до вирішення завдання планувальної організації проекрованої ділянки із залученням графічних матеріалів прототипів щодо планувальної організації прототипів об'єктів. М 1:500.	2	На основі аналізу містобудівної ситуації, прийнятої функціональної організації території проектового об'єкту та його характеристик, розглядаються варіанти планувальної організації території. Заняття проводиться у формі обговорення представлених матеріалів самостійної роботи.
6	Самостійна робота 3 Підготовка до вирішення завдання планувальної організації проекрованої ділянки..	6	Опрацювання варіантів планувальної організації проекрованої території. Уточнення нормативних вимог щодо планувальної організації території проектового об'єкту. Результати роботи оформлюються у вигляді: - графічного матеріалу, а саме підборки елементів планувальної організації територій .
7	Практичні заняття 4 Вирішення завдання планувальної організації проекрованої ділянки. Заняття проводиться у формі клаузури.. М 1:500	2	На основі проведеної самостійної роботи вирішується завдання планувальної організації території проектового об'єкту. Її мета – ефективна планувальна організація транспортного обслуговування проектового об'єкту та організації пішохідного руху по території.
8	Самостійна робота 4 Опрацювання балансу території проектового об'єкту	6	На основі вивчення прикладів проектних рішень та нормативних документів опрацьовується баланс території проектового об'єкту.

1	2	3	4
9	Практичні заняття 5 Аналіз вирішення завдання планувальної організації проекрованої ділянки.	2	Проміжний контроль знань та вмінь студентів: Заняття проводиться у формі доповідей та представлених матеріалів клаузури вирішення завдання планувальної організації проекрованої ділянки..
10	Самостійна робота 5 Вивчення особливостей ландшафтної організації проектованого об'єкту.	6	Систематизація сучасних прикладів ландшафтної організації відкритих просторів об'єктів-прототипів, а також можливостей залучення 5-го фасаду будівлі. Результати роботи оформлюються у вигляді розділу пояснювальної записки в текстовій та графічній формі
11	Практичні заняття 6 Підготовка до вирішення завдання ландшафтної організації проектованого об'єкту.	2	Аналізуються фактори, що впливають на вибір ландшафтної організації проектованого об'єкту в даній містобудівній ситуації. Обґрунтовується вибір стилістики організації відкритого простору. Особлива увага приділяється екологічним питанням та застосуванню сучасних технологій ландшафтного оздоблення.. Заняття проводиться у формі обговорення доповідей та представлених матеріалів самостійної роботи.
12	Самостійна робота 6 Вирішення завдання ландшафтної організації проектованого об'єкту.		Виконується завдання ландшафтної організації проектованого об'єкту. Результати роботи оформлюються у вигляді: розділу пояснювальної записки, графічних матеріалів щодо ландшафтної організації проектованого об'єкту.

1	2	3	4
13	Практичні заняття 7 Графічне оформлення генерального плану проектного об'єкту на стадії ескізного проекту	2	Обговорюється завдання графічного оформлення генерального плану проектного об'єкту на стадії «ескізного проекту». Увага приділяється графічному оформленню креслення генплану, а також опрацювання умовних позначок, експлікації, балансу території тощо.
14	Самостійна робота 7 Завершення графічного оформлення генерального плану проектного об'єкту на стадії ескізного проекту	6	Виконується завдання графічного оформлення схеми генерального плану проектного об'єкту на стадії ескізного проекту Результати роботи оформлюються у вигляді креслення.
	Практичне заняття 8 Захист ескізного проекту генерального плану проектного об'єкту	2	При захисті роботи особлива увага приділяється вирішенню завдань функціональної, планувальної, композиційної організації містобудівного простору, а також додержання містобудівних нормативних вимог та грамотному графічному оформленню роботи.
	Усього	58	1,5 кредити

СКЛАД ГРАФІЧНОЇ ЧАСТИНИ РОБОТИ

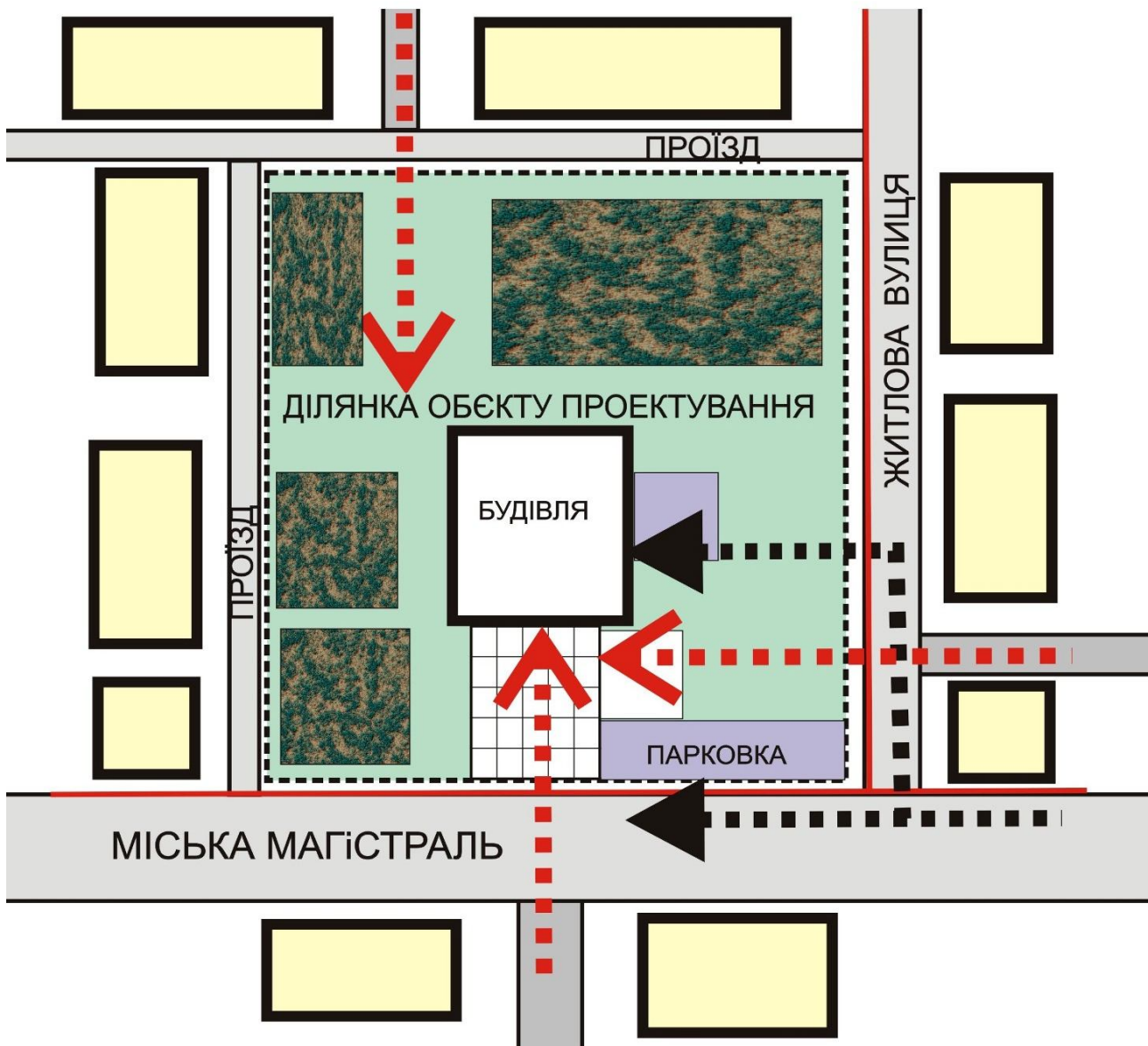
Для виконання графічної частини роботи слід користуватись прикладами розробки аналітичних схем та схем генеральних планів, звертаючи увагу на наявність на схемах умовних позначок та експлікацій.

При розробці функціональної, планувальної та ландшафтної організації території проектного об'єкту слід скористатись моделлю розробки схеми генерального плану, що показана на рис. 1. Особливо звернути увагу на наявність планувальних зв'язків проектного ділянки з прилеглими територіями, організацію транспортного обслуговування проектного об'єкту (парковки, транспортні під'їзди, пожежні під'їзди), утворення пішохідної інфраструктури, розміщення елементів озеленення.

Таблиця 2 – Склад графічної частини роботи

№	Найменування креслень	Формат графічної роботи
1	Схема розміщення проектного об'єкту в структурі району, (кварталу). Окреслення меж проектного ділянки. М 1: 2000, 1: 1000	A3
2	Функціональна організація території проектного об'єкту. Розміщення проектного будівлі (споруди, комплексу) в межах ділянки. М 1:500	A2
3	Планувальна організація проектного об'єкту в структурі прилеглої території. (Елементи транспортного обслуговування та організації пішохідного руху; ділянки озеленення) М 1:500	A2
4	Ландшафтна організація проектного об'єкту . (Упорядкування рельєфу, організація озеленення, водні пристрої, елементи освітлення) М 1:500	A2
5	Схема генерального плану проектного об'єкту на стадії « ескізний проект». М 1:500	A2

МОДЕЛЬ РОЗРОБКИ СХЕМИ ГЕНЕРАЛЬНОГО ПЛАНУ

УМОВНІ ПОЗНАЧКИ

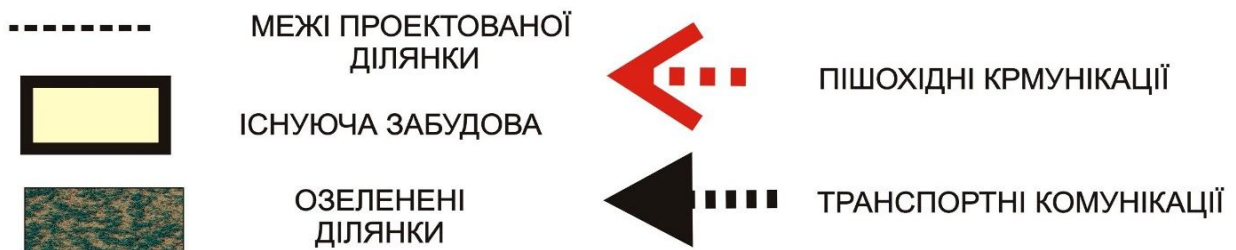

Рисунок 1 – Модель розробки схеми генерального плану проектного об'єкту

4 ПЛАН ТА ЗМІСТ ПОЯСНЮВАЛЬНОЇ ЗАПИСКИ

Вступ. Загальні положення. Коротка характеристика важливості, доцільності формування проектного об'єкту.

1 Аналіз місця розміщення проектного ділянки в структурі району (кварталу)

Аналіз містобудівної ситуації знаходження проектного об'єкту, а саме містобудівні характеристики району розміщення проектного ділянки, в тому числі функціональні та планувальні особливості, загальні архітектурно-стилістичні характеристики забудови що склалася, композиційні та ландшафтні характеристики території, що оточує проектану ділянку.

На основі проведеного аналізу робиться висновок про доцільність формування проектного об'єкту певного функціонального призначення, та певної архітектурної форми (поверховість, стилістика тощо).

2 Аналіз містобудівних умов та природних характеристик проектного ділянки

Аналіз містобудівної ситуації знаходження проектного об'єкту на рівні ділянки, а саме аналіз наявності територіальних (площа), комунікаційних (транспортних і пішохідних) та інженерних ресурсів, існуючої забудови безпосередньо на території ділянки (поверховість, цінність, рівень зносу), і прилеглої до ділянки, а також відповідних природних умов ділянки розміщення об'єкту (рельєф, існуюче озеленення, наявність водних елементів) .

3 Систематизація сучасних прикладів планувальної організації території об'єктів-прототипів

Аналіз функціонального зонування території, її планувальної організації, ландшафтного оздоблення відкритих просторів об'єктів-прототипів

а також можливостей залучення 5-го фасаду будівлі. Аналізуються фактори, що впливають на вибір ландшафтної організації проектного об'єкту в конкретній містобудівній ситуації.

4 Аналіз факторів, що впливають на функціональну організацію території та обґрунтування прийнятого рішення

Виконується аналіз функціонально-планувальних, транспортно-комунікаційних, композиційних, інженерних, природних умов. Особлива увага приділяється просторовим ресурсам ділянки (площі, конфігурації). Обґрунтовується рішення в аспекті функціональної, планувальної,

ландшафтної та композиційної організації території проектного об'єкту. Обґрунтовується вибір стилістики організації відкритого простору. Особлива увага приділяється транспортному обслуговуванню проектного об'єкта, організації безпечного пішохідного руху по території та рекреаційних зон. Пропонуються та обґрунтовуються прийоми озеленення (благоустрою) території та загальне стилістичне рішення планшета.

Наводиться перелік нормативних вимог щодо планувальної організації території проектного об'єкту та необхідні розрахунки. Наприклад, організація парковки в одному або декількох рівнях, розміщення частини рекреаційної зони на даху будівлі тощо).

Список літератури повинен включати перелік нормативних документів з проектування території об'єкту, а також задіяні джерела з важливою інформацією для проектування.

Загальний об'єм пояснювальної записки – 12 – 16 сторінок.

5 ЗАСОБИ КОНТРОЛЮ ТА СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ

Види та засоби контролю (тестування, контрольні роботи, індивідуальні завдання тощо)	Розподіл балів, %
МОДУЛЬ 1. Поточний контроль зі змістових модулів	
ЗМ 1.1. Практична робота	60%
Підсумковий контроль з МОДУЛЮ 1	40%
Всього за модулем 1	100%

6 КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ

1. Графічна частина і пояснювальна записка виконані в повному обсязі, завдання роботи вирішено повністю.

«відмінно»

2. Графічна частина і пояснювальна записка виконані в повному обсязі, завдання роботи вирішено не в повній мірі..

«добре»

3. Графічна частина і пояснювальна записка виконані в не в повному обсязі, завдання роботи вирішено не повністю.

«задовільно»

4. Графічна частина або пояснювальна записка не виконані.

«незадовільно»

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Державні будівельні норми України «Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень ДБН 360-95**». – Київ, 1994. – 43 с.
2. Архитектурное проектирование общественных зданий и сооружений : учеб. для вузов / В. В. Адамович, Б. Г. Бархин, В. А. Варезкин и др; под общ. ред. И. Е. Рожина, А. И. Урбаха. – М.: Стройиздат, 1984. - 543 е.: ил.
3. Гельфонд А. Л. Архитектурное проектирование общественных зданий и сооружений : учеб. пособие / А. Л. Гельфонд. – М.: Архитектура-С, 2007. – 280 с., ил
- 4.Ежов В.И. Архитектура общественных зданий и комплексов / В.И. Ежов, С.В. Ежов, Д.В. Ежов; под общ. ред. д-ра архит., проф. В.И. Ежова. – Киев: ВИСТКА, 2006. – 380 с.
5. Шимко В. Т. Комплексное формирование архитектурной среды / В. Т. Шимко. – М.: СПЦ - принт., 2000. – 384 с.

Навчальне видання

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ
з дисципліни
«МІСОБУДУВАННЯ. СПЕЦКУРС»**

*(для студентів 4 курсу денної форми навчання напряму підготовки
6.060102 – Архітектура)*

Укладач: **ДРЕВАЛЬ** Ірина Владиславівна

Відповідальний за випуск *Г. Л. Коптєва*

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання *І. В. Древаль*

План 2016, поз. 28 М

Підп. до друку 18.11. 2016 р.
Друк на ризографі.
Зам. №

Формат 60 x 84 1/16
Ум. друк. арк. 0,6
Тираж 50 пр

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова
вул. Революції, 12, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@kname.edu
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 4705 від 28.03.2014 р.